

RASİM ÖZDENÖREN

ÇOK SESLİ
BİR ÖLÜM

© İz Yayıncılık Limited Şirketi, 2024

Sertifika no: 49821

İz Yayıncılık: 71

Bütün Eserleri Dizisi: 7

ISBN: 978-975-355-051-2

14. baskı, İstanbul 2024

Oruçreis Mahallesi, Tekstilkent Caddesi

Koza Plaza B Blok No:12 Kat: 15/151 Esenler / İstanbul

Telefon: (212) 5207210

www.iz.com.tr

E-posta: bilgi@iz.com.tr

Editör: Zekai Karakaya

Sayfa Tasarımı: Adem Şenel

Basıldığı yer: Çevik Matbaacılık (Sertifika no: 45509)

Davutpaşa Caddesi, Besler İş Merkezi No: 20/18-19 Topkapı-Zeytinburnu/ İstanbul

ÇOK SESLİ BİR ÖLÜM

RASİM ÖZDENÖREN

öyküler

Gözden geçirilmiş yeni baskı

iz

Rasim Özdenören; 1940'ta Maraş'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimini Maraş, Malatya, Tunceli şehirlerinde tamamladı. İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsünü (1964) ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini (1967) bitirdi. Devlet Planlama Teşkilatında uzman olarak çalıştı. Araştırma amacıyla ABD'nin çeşitli eyaletlerinde 1970-1971'de iki yıl kadar kaldı. 1975 yılında Kültür Bakanlığı Bakanlık Müşavirliği görevine geldi. Aynı bakanlıkta bir yıl da müfettişlik yaptıktan sonra 1978'de memurluktan istifa etti. 1980'de Devlet Planlama Teşkilatındaki görevine tekrar döndü. Uzmanlık, daire başkanlığı, genel sekreter yardımcılığı, genel sekreterlik, müşavirlik görevlerinde bulundu. 2005 yılında, devlet memurluğuna genel sekreter unvanıyla noktayı koyarak kendi deyimiyle özgürlüğünü ilan etti.

Öykülerinde, değerlerinden koparılmış ve modern kent ortamına kısıtlanmış bireyin ve ailenin acısını, terk edilmişliğini, yalnızlığını etkili bir anlatımla yansıtmış, insanın yaşadığı trajik/dramatik açmazı, çarpılmayı, uyumsuzluğu, uyumsuzluğu, çözülme, kültür şokunu kuşatıcı ve derinlemesine bir yaklaşımla dile getirmiştir.

Hakkında çok sayıda tez, özel sayı, kitap, makale, bildiri hazırlandı.

Türk öykücülüğünün ve deneme yazarlığının gelmiş geçmiş en usta kalemlerinden biri olarak temayüz etti.

1969'da *Edebiyat*, 1976'da *Mavera* dergilerinin kurucuları arasında yer aldı.

Kasım 2014'ten vefatına kadar *Hece* ve *Heceöykü* dergilerinin Genel Yayın Yönetmenliği'ni yürüttü.

Yeni Devir ve *Yeni Şafak* gazetelerinde 40 yıldan uzun süren köşe yazarlığıyla dünyanın, hayatın, edebiyatın ve insanın nabzını tuttu.

1977'de *Çok Sesli Bir Ölüm* ve *Çözülme* adlı öyküleri TV filmi yapıldı.

1978'de *Çok Sesli Bir Ölüm* Uluslararası Prag TV Filmleri Yarışması'nda Jüri Özel Ödülü aldı.

1978'de *İki Dünya* kitabıyla Türkiye Millî Kültür Vakfı'nın 'Fikir' Dalında Jüri Özel Ödülü'ne layık bulundu.

1984'te *Denize Açılan Kapı* kitabı ile Yazarlar Birliği'nin 'Yılın Hikâyecisi Ödülü'nü aldı.

1986 yılında *Ruhun Malzemeleri* kitabı ile Türkiye Yazarlar Birliği'nin 'Deneme Ödülü'ne layık görüldü.

2008'de Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türk Dil Kurumu, RTÜK'ün iştirakiyle düzenlenen Karaman Türk Dili Ödülü kapsamında 'Türkçeyi Güzel ve Doğru Kullanan Edebiyatçı Ödülü' verildi.

2009 yılında TBMM Üstün Hizmet Ödülü'ne layık bulundu.

2011'de Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi ve 2015'te Sakarya Üniversitesi tarafından *fahri doktora* unvanı verildi.

2015 yılında T.C. Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü'ne layık bulundu.

2016 yılında Star gazetesinin düzenlediği Necip Fazıl Kısakürek Saygı Ödülü'nü kabul etti.

2018'de Bayburt Üniversitesinin düzenlediği 2. Dede Korkut Ödülleri kapsamında 'Bilge Adam Ödülü' verildi.

2018 Ekim'de Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu üyeliğini kabul etti, bilahare buradan ayrılarak Cumhurbaşkanlığı Yerel Yönetimler Kurulu üyeliğine geçti.

23 Temmuz 2022'de Ankara'da vefat etti, İstanbul Eyüp Sultan Camii Haziresi'ne defnedildi.

ESERLERİ:

Öykü:

Hastalar ve Işıklar (1967), *Çözülme* (1973), *Çok Sesli Bir Ölüm* (1974), *Çarpılmışlar* (1977), *Denize Açılan Kapı* (1983, Yazarlar Birliği'nin 1984 'Hikâye' Alanında 'Yılın Hikâyecisi' Ödülü), *Kuyu* (1999), *Hışırta* (2000), *Ansızın Yola Çıkmak* (2000), *Toz* (2002), *İmkânsız Öyküler* (2010), *Uyumsuzlar* (2015), *Elli Yılın Öyküsü* (2017, toplu öyküler), *İlk Öyküler* (2022), *Kör Pencere* (2022).

Roman:

Gül Yetiştiren Adam (1979).

Deneme:

İki Dünya (1977, Türkiye Millî Kültür Vakfı 'Fikir' Dalında 1978 Jüri Özel Ödülü), *Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler* (1985), *Yaşadığımız Günler* (1985), *Ruhun Malzemeleri* (1986, Türkiye Yazarlar Birliği 1986 Deneme Ödülü), *Yeniden İnanmak* (1987), *Çapraz İlişkiler* (1987), *Kafa Karıştıran Kelimeler* (1987), *Yumurtayı Hangi Ucundan Kırmalı* (1987), *Müslümanca Yaşamak* (1988), *Red Yazıları* (1988), *Yeni Dünya Düzeninin Sefaleti* (1996), *Ben ve Hayat ve Ölüm* (1997), *İpin Ucu* (1997), *Acemi Yolcu* (1997), *Kent İlişkileri* (1998), *Yüzler* (1999), *Köpekçe Düşünceler* (1999), *Eşikte Duran İnsan* (2000), *Yazı İmge ve Gerçeklik* (2002), *Aşkın Diyalektiği* (2002), *Düşünsel Duruş* (2004), *Siyasal İstiareler* (2009), *Açık Mektuplar* (2014, okurlara yazılmış açık eleştiri mektupları), *Edebiyat ve Hayat* (2012, deneme seçkisi), *Hadislerin Işığında Hz. Peygamber* (2018), *Ariyet Fikirle Düşünmek* (2022).

Çeviri:

Hayvan Çiftliği - George Orwell (1964, yeniden 2021), *İslâm'da Devlet Nizamı* - Ebü'l-Alâ Mevdûdi (1967), *İslâm Devleti'nde Malî Yapı* - S. A. Siddîkî (1972).

Söyleşiler:

Portre Söyleşileri (2023).

İçindekiler

Çok Sesli Bir Ölüm	9
Sabah Aralığı.....	35
Kan.....	55
Çatışma.....	81

Çok Sesli Bir Ölüm

Yaz, beklendiğinden erken başladı. Güneş, birden bastırıldı ve ekinleri daha olgunlaşmadan sararttı. Irmağın suyu, yatağının yamaçlarında sarı, üstü alüvyonlu çakıl taşlarını açıkta bırakarak dibe çekildi. İlyazda başlayan günlük sürekli rüzgârlar ağaçsız dağ tepelerinden taşıdığı tozları ekinlerin, susuz zerzevatların üstüne serpti. Yapraklar, ince bir toz örtüsü altında kaldı, kararmış yeşil yapraklar görünmez oldu. Dağ yamaçlarının şurasında burasında görülen kuru, kara makiler, boğucu aydınlık içinde, doğaya büsbütün ölümcül bir görünüm veriyordu. Irmağın çekilmiş suyu, ancak bir ayak bileği yüksekliğinde, çok ılık, durgun ve çamurlu akıyordu.

Burası, “M” ilinin bir köyüne bağlı, ama hem köyden hem kentten çok uzakta, yolsuz, üç yanı dağlarla çevrili, önü “D” ırmağıyla kapalı bir mezraydı. Kente bağlantısı olmadığından havaların kötü gitmesi, olumsuz etkilerini en çok bu çeşit yerlerde gösterirdi. Kışınsa, burası bütün dünyaya kapanır, bütün bütün kendi içine çekilir, hiçbir canlılık belirtisi göstermeden açıklıkla, ölüm korkusuyla boğuşarak, herhangi bir umudu çoğu zaman beklemeyerek, hırçın, acımasız bir soğuşun baskısında bahara ererdi. O zaman yüzler gülmek isterdi: soğuşun, kurağın kavurduğu gülmeye alışmamış, buruşuk yüzler.

Altı-yedi evli bir mezraydı burası. Bütün nüfusu da topu topu yirmi kişiye ulaşıyordu. Yaşamak için niye burayı seçtiklerini kimse bilemezdi, belki şu dağın ardı daha elverişli bir toprak, yani daha elverişli bir hayat vaat ediyorken, niye bu taşlı dağların arasında böylesine verimsiz bir kovuk seçilmişti bilinmezdi, kendilerine daha uygun bir yer gösterilse bile buradan katiyen ayrılmak istemezlerdi. Kuşkulu ve güvensiz bakarlardı yalnızca. Havalar iyi gidip de iyi bir ürün alırlarsa, o yıl, belki birkaç katır yükü tahıl da çıkarırlardı kente. Giyecek, yağ, tuz, gaz gibi şeylerle takas ederlerdi. Böylesi bir yerde paraya gerek mi vardı ki? Mezranın ırmağa göre sağ yanında bir jandarma karakolu kurulmuştu, tepenin üstündeydi karakol binası. Beyaz badanalı, toprak damlı bir yapıydı bu. Jandarmayla köylülerin ilişkisi iyiydi. Birbirlerinin ufak tefek gereksinmelerini giderirlerdi. Bazı bazı birbirleriyle yârenlik ettikleri de olurdu.

Mezrada, yalnız Şehmuz'un iki beygiri vardı. Bunların dışında, bütün mezrada sekiz-on baş sığırla, bekçi köpeklerinden başka hayvan yoktu. Şehmuz beygirlerini, istediklerinde jandarmaya kiraya veriyor ve günlüğüne beygir başı on lira kira bedeli alıyordu. Jandarmalar, mezraya beş kilometre kadar uzaklıkta yeni bir karakol binası yapmaktaydılar bu günlerde. Onun için, sık sık Şehmuz'un beygirlerini kiralamaktaydılar. Ama kira bedelinin alınmasında bazen güçlükler çıkıyor, jandarmalar işi savsatıyorlardı.

Sıcaklar birden bastırıp da ekinler kuruyunca, Şehmuz da öteki köylüler gibi bu yıl, birkaç evlek fazla zerzevat ekmek zorunda kaldı. Ama bu birkaç evlek fazla toprağı elde etmek için yamaçların taşını ayıklamak zorunda kalışları günlerini aldı, perişan oldular. Gerekli suyu ırmaktan tenekelerle

taşıyorlardı. Kalınca bir sopanın iki ucuna bağlı iki teneke suyu sırtlarında taşıyor, her zerzevatın köküne taslarla ayrı ayrı boşaltıyorlar, böylelikle suyu ellerinden geldiğince ziyan etmemeye çalışıyorlardı. Ama ikinci gelişlerinde, ilk su dökükleri yerleri kurumuş buluyorlardı. Toprak, suya doymak bilmiyordu. Ama, böyle çalışmak zorundaydılar. Yoksa, gelecek kışın belasını kolay kolay savuşturamazlardı. Ölürlerdi. Çalışıyorlar, terliyorlar, bitkinleşiyorlardı.

Güneş, gün günden, ölümcül ısını daha bir hışımla sallıyordu bu insanların üstüne, bu topraklara.

Şehmuz, “hıh!” diye, olanca gücüyle, kuru, sert toprağa sapladı kazmasını. O anda da yüreğinde duyduğu çeliksi bir gerilimin ağrısıyla yere yıkıldı.

Öğle vaktiydi.

Ortalıkta ufacak bir kıvıltı yoktu. Masmavi, parlak gökyüzü dümdüz, kırışıksız, görkemli, her yanı sarmıştı. Yamacın eteklerine düzgün olmayan aralıklarla serpilmiş evler sıcağın altında kavruluyor, damların saçaklarından sarkan kamışların arasından göz aldatıcı ışıklar yansıyor, oralarda sanki parlak dumanlar yakamozlanıyordu. Şehmuz’un karısı Hatiç, saçağın çok dar gölgesine sığınmış, önünde çinko bir leğen, bu sıcakta çamaşır yıkıyordu. Yanındaki bir tahnının üstüne ıslatılmış birtakım çullar bırakılmıştı. Beş altı yaşlarında iki çocuk da toz toprağa belenmiş hâlde, ellerindeki bazlamalarını yiyerek, çömelmiş, analarını seyrediyorlardı. Şehmuz’un onyediy yaşlarındaki oğlu Kamber, yere yarı yatmış, düşünceli düşünceli başlarını sallayan iki buzağının önüne kuru otlar atıyordu. Dışarda başka kimse yoktu.

Kamber, başını kaldırınca, birden, babasının yere yıkılmış olduğunu gördü. Elindeki otları ayırmayı bırakarak ür-küntüyle baktı oraya doğru.

— Ana, diye seslendi, bak hele.

Anası, Kamber'in gösterdiği yere doğru kaldırdı başını. Kocasının, yere yığılmış gölgesini gördü. Ellerini, leğenin içine sarkıtarak baktı.

— Koş hele lan, nedir, dedi, vay başıma gelenler!

Kamber, elindeki otları yere bırakarak seğirtti babasına doğru.

Şehmuz, dizlerini karnına çekmiş inleyerek yatıyordu. Yüzü tere bulanmıştı, terler, çenesinden damla damla yere akıyordu. Benzi, korkunç derecede sararmıştı. Kamber, babasına doğru yaklaştı:

— Bayılmış mı ki? diye anlamsızca söylenerek koltuk altlarından tutup kaldırmaya çalıştı, ama yapamadı. Adam, neresinden tutsan, ölü bir beden gibi yığılıyordu olduğu yere. Kamber, beceriksizce uğraştı. Şehmuz, kırkbeş yaşlarında, iri kemikli, iri yapılı, ağır bir adamdı. Kamber'se, zayıf, kuru, incecik bir şeydi. Babasını, ha deyince kucaklayabilecek kadar güçlü değildi. O sıra Hatîç yetişti. Oğluna:

— Dur, şöyle yatıralım ilkin, dedi.

Şehmuz'u, dediği gibi, sırtının üstüne yatırdılar. Kamber, koltuk altlarından tuttu, kadın da bacaklarına sarılarak adamı, sürüye sürüye dama kadar çektiler.

Kadın:

— Bayılmış herhâl, diye söyleniyordu. Kocasının bayılmış olmasını istiyordu. Çünkü, böyle bir hâl, Şehmuz'un başına birkaç yıl önce gene gelmiş, adam kıvıldaşamadan haftalarca

yatmak zorunda kalmıştı. Ondan sonra da zaten eski diriliğini yitirmişti. O yörede, köyden köye dolanıp “hekim”lik yapan Bakaç Ali, öyle ikinci bir yürek darlığı gelecek olursa Şehmuz’u götürebileceğini söylemişti. Kadın, bu yüzden, kocasının sadece bayılmış olmasını istiyordu.

Şehmuz’u içeri aldılar. Kadın, yere hemen bir döşek serdi, bir yastık attı. Şehmuz’u güçlükle taşıyıp döşegın üstüne sırtüstü yatırdılar. Ana, oğul derin derin soluyor, kollarının yeniyle terlerini siliyorlardı. O iki çocuk, analarının eteğine yapışmış, merakla babalarını seyrediyordu. Bazlamalarının yarısı, daha ellerindeydi.

Bir şey yapacak yerde, şaşırmış, bakınıp duruyorlardı.

Burası, karanlık, tek gözlü, uzun bir damdı. Kapı açık olmasına karşın içerisi karanlıktı. Kapının hizasında, tavana yakın bir yerde, küçük, güney yönüne açık bir delik vardı, oradan, içeriye tozlu bir güneş sızıyordu. Koskoca odaya, ondan başka bir pencere açmak akıl edilmemişti nedense. Kapının sol başından, karşı duvara bir kendir gerilmişti. Kendirin üstüne, bir yana toplanmış bir çul atılmıştı. Bu çul, kendir boyunca çekilince odayı ikiye ayırıyordu. İçeriye girince, birdenbire herhangi bir şey görülmüyordu. Delikten sızan ışık, odayı aydınlatmak için, ilk anda, çok yetersiz kalıyordu. Duvarlar badanasızdı. Kerpiçlerin şurasından burasından fırlamış saman parçaları, tuhaf, kıllı bir görünüm veriyordu odaya. Yere, kirlı, üstü toz toprak içinde, boz bir keçe atılmıştı. Bir duvar dibinde, bir gaz lambası duruyordu, bu lamba geceleri bile, çok gerekli olmadıkça yakılmazdı. Yazın ay ışığı, kışın ocakta kalan közlerin verebildiğı ışıkla yetinmeye alışmışlardı. Zaten ışığa da gerek yoktu ya. Yazın, dışarda, damda yatarlardı. Duvar kenarlarına bir-iki minder

serilmişti. Bir köşede, üstü kıl bir kilimle örtülmüş yorganlar, döşekler duruyordu. Kapının yanına, birkaç toprak güveçle, birkaç tane çinko kap, çepelleriyle bırakılmıştı. Kendirin öbür yanındaki duvarlardan birine, saplı bir ekmek tahtası dayatılmıştı. Onun yanında da geçen yıldan kalma bulgur, un telisleri duruyordu. Zahireleri nerdeyse bitecekti, telisler, yarıdan çok aşağıya düşmüştü. Odada, bunlardan başka eşya yoktu. Bir de ortalığa gelişigüzel atılmış birkaç tane arkalıksız hasır iskemle.

Kadın; çömelmiş, sessiz, çaresiz dövünüyordu. Gözleri karanlığa alışınca, kocasının yüzünden terler boşandığını gördü. Eteğinin ucuyla sildi terleri. Neden sonra adamın yüzüne su serpmeyi akıl etti. Dışardan, kovanın içinden ılımış bir tas su getirdi. Bir avuç suyla Şehmuz'un yüzünü ovdu. Adama, en küçük bir etki bile yapmadı bu su. Kamber'den, gidip sarnıçtan taze su getirmesini istedi. Kamber, bir işe yaramanın verdiği telaşla fırladı dışarı. Kadın, küçük çocuklardan birine de:

— Git, Arap Baba'yı bul hele, dedi.

Arap Baba, mezradan, şuraya buraya çapaya giden erkeklerden geriye kalan birkaç yaşlı adamdan biriydi. Eskiden, Şehmuz da giderdi çapaya, ama birkaç yıl önce gelen o bilinmedik hastalıktan sonra tez yorulur olduğundan artık çapaya falan gidemiyordu, kalbi, hemencecik sıkışıyor, eli ayağı tutmaz oluyordu.

Çocuk dışarıya çıkmıştı, "Arap Baba, Arap Baba!" diye bağırdığı iştiliyordu. Kamber, sarnıçtan su getirmişti. Kadın, elini suya daldırıyor, kocasının yüzünü ovuyor, onu ayıltmaya çalışıyordu. Bir yandan da:

— De hele, hadi, söyle, la ilahe illallah.. hadi.

diye söyleniyor, Şehmuz'a, sözlerini tekrarlatmaya çalışıyordu. Ama Şehmuz, sapsarı, upuzun yatıyor, kadını iştmiyordu bile, dudakları titriyordu.

Önce çocuk girdi odaya. Arap Baba'nın gelmekte olduğunu bildirdi, ardından da az sonra, Arap Baba geldi. Kadın, kapıda Arap Baba'yı görünce toparlanıp kalktı, kapıda adamı karşıladı.

— Gel, Babam, dedi, gel bak hele...

Arap Baba, sakalları uzamış ve aklaşmış, yaşlı, uzun boylu, heybetli görünümlü bir adamdı. Biraz dikkat edilirse, zayıf, güçsüz bir adam olduğu ayırt edilirdi. Sakallarını, avurtlarının çökmüşlüğünü kapatamıyordu. Gözleri alışınca dek durdu kapıda.

— Gel Babam, diye yineledi kadın, buyur, bir bak hele n'olmuş Şehmuz'a?

Arap Baba, Şehmuz'un yerde, upuzun, sapsarı yattığını görünce:

— Fesuphanallah! diye mırıldandı, şu dağ gibi Şehmuz...

— Bayıldı herhâl, dedi kadın, gün altında bu kadar çalışmak.. Sabahleyin bir şeyciği yoktu, gerçi yüreği inceden inceye hep sızlardı, ama bir şeyciği yoktu. Karnını doyurdu sabahleyin. Bugün bostana inmesini istemiyordu içim, ama kendisine diyemiyordum. Biriki kez demeye yeltendim de: "Artık beni adam yerine koymuyor musun?" diye çıkıştıydı bana. Bir şey diyemiyordum onun için, ama Allahuallem içim istemiyordu böyle yorulmasını. Bir bak bakalım, Babam, bir nefes mi etsen ki?

— Meraklanma Hatiç kızım, dedi adam, bu da geçer.

Sonra, Şehmuz'un yanına gelip diz çöktü:

— Bismillah, diyerek Şehmuz'un bileğini aldı avuçlarının içine, ovmaya başladı. Arap Baba, gözlerini kısmış, dua ediyordu.

Hatiç, çocuklara:

— Hadin siz dışarı çıkın, dedi, bakın bakalım buzağılar ne yapıyor, otlarını verin onlara.

Çocuklar sevinerek çıktı dışarı.

Arap Baba bitirdi duasını.

— Bakaç Ali'yi bulmalı, dedi, o bilir böyle işleri. Ben, bir seferinde alnına buz konduğunu görmüştüm böyle bir hastanın. Ama böyle yaz ortasında buz..

Arap Baba, gülümsemeye bile değer bulmadı söylediğini.

— Bakaç Ali'yi getirmeli, ama kim bilir nerededir şimdi? dedi düşünerek.

Kamber:

— Ben bulurum onu, nerde olsa bulup getiririm, dedi.

— İşi olmadığı zaman Ç...de kalır o, dedi kadın.

— Allah vere de beygirleri bir yere götürmemiş olsa jandarmalar, dedi Kamber.

Kadın:

— Bir seslen bakalım yukarı, dedi.

Kamber, kapının önüne çıktı, az öteye giderek, avuçlarıyla ağzının iki yanını kapatıp:

— Çavuuuüş! diye bağırdı yukarı, jandarma karakolunun oraya doğru. Bir süre kimse görünmedi ortalarda. Kamber, birkaç kez daha bağırdı sesini her seferinde biraz daha